

Наукові перспективи
Видавнича група

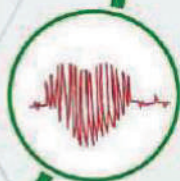
Перспективи та інновації науки

СЕРІЯ "ПЕДАГОГІКА"

СЕРІЯ "ПСИХОЛОГІЯ"

СЕРІЯ "МЕДИЦИНА"

№15(33)2023

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського

Видавнича група «Наукові перспективи»

Луганський державний медичний університет

Громадська наукова організація «Система здорового довголіття в мегаполісі»

Громадська організація «Християнська академія педагогічних наук України»

Громадська організація «Всеукраїнська асоціація педагогів і психологів з
духовно-морального виховання»

*за сприяння КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва",
Центру дієтології Наталії Калиновської*

«Перспективи та інновації науки»

(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)

Випуск № 15(33) 2023

Київ – 2023

Ivan Horbachevsky Ternopil National Medical University

Publishing Group «Scientific Perspectives»

Luhansk State Medical University

Public scientific organization "System of healthy longevity in the metropolis"

Public organization "Christian Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine"

**Public organization "All-Ukrainian Association of Teachers and Psychologists of
Spiritual and Moral Education"**

*with the assistance of the KNP "Clinical Hospital No. 15 of the Podilsky District of Kyiv", Nutrition Center of
Natalia Kalinovska*

"Prospects and innovations of science"

(Series" Pedagogy ", Series" Psychology ", Series" Medicine ")

Issue № 15(33) 2023

Kiev – 2023

ISSN 2786-4952 Online

УДК 001.32:1/3](477)(02)

DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33))

«Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»):
журнал. 2023. № 15(33) 2023. С.1309

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.09.2021
№ 1017 журналу присвоєно категорію "Б" із психології та педагогіки**

**Згідно наказу Міністерства освіти і науки України від 27.04.2023
№ 491 журналу присвоєно категорію "Б" із медицини: спеціальність 222**

**Рекомендовано до видавництва Президією громадської наукової організації «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук з державного управління» (Рішення від 16.11.2023, № 4/11-23)**

*Журнал видається за підтримки КНП "Клінічна лікарня №15 Подільського району м.Києва", Центру дієтології
Наталії Калиновської.*

Журнал заснований з метою розвитку наукового потенціалу та реалізації кращих традицій науки в Україні, за кордоном. Журнал висвітлює історію, теорію, механізми формування та функціонування, а, також, інноваційні питання розвитку медицини, психології, педагогіки та. Видання розраховано на науковців, викладачів, педагогів-практиків, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, здобувачів вищої освіти, громадсько-політичних діячів.
Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus (IC), Research Bible, міжнародної пошукової системи Google Scholar.

Голова редакційної колегії:

**Жукова Ірина
Віталіївна**

кандидат наук з державного управління, доцент, Лауреат премії Президента України для молодих вчених, Лауреат премії Верховної Ради України молодим ученим, директор Видавничої групи «Наукові перспективи», директор громадської наукової організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» (Київ, Україна)

Головний редактор: Чернуха Надія Миколаївна — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної реабілітації та соціальної педагогіки Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна).

Заступник головного редактора: Торяник Інна Іванівна - доктор медичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії вірусних інфекцій Державної установи «Інститут мікробіології та імунології імені І.І. Мечникова Національної академії медичних наук України» (Харків, Україна);

Заступник головного редактора: Сіданіч Ірина Леонідівна — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, адміністрування і спеціальної освіти Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (Київ, Україна);

Заступник головного редактора: Жуковський Василь Миколайович — доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови Національного університету "Острозька академія" (Рівне, Україна).

Редакційна колегія:

1. Бабова Ірина Костянтинівна - доктор медичних наук, професор, професор кафедри дефектології та фізичної реабілітації, ДЗ "Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського" (Одеса, Україна)
2. Бабчук Олена Григоріївна - кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри сімейної та спеціальної педагогіки і психології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
3. Бахов Іван Степанович — доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземної філології та перекладу Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)
4. Балахтар Катерина Сергіївна - здобувач ступеня доктора філософії (PhD) за спеціальністю 053. Психологія, старший викладач кафедри іноземних мов в Національному університеті ім. О. О. Богомольця (Київ, Україна)
5. Бартенева Ірина Олександрівна - кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського» (Одеса, Україна)
6. Біляковська Ольга Орестівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної педагогіки та педагогіки вищої школи Львівського національного університету імені Івана Франка (м. Львів, Україна)
7. Вадзюк Степан Нестерович - доктор медичних наук, професор, Заслужений діяч науки і техніки України, почесний академік Національної академії педагогічних наук України, завідувач кафедри фізіології з основами біоетики та біобезпеки Тернопільського національного медичного університету імені І.Я. Горбачевського України (Тернопіль, Україна)
8. Вовк Вікторія Миколаївна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки Державного університету ім. Станіслава Штища в Пилі (м. Пила, Польща)
9. Гвоздьжєвич Сильвія — кандидат наук, Державна професійна вища школа ім. Якуба з Парадижу в Гожуві-Великопольському (Польща)
10. Головач Наталія Василівна — кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри управління персоналом та економіки праці Міжрегіональної академії управління персоналом (Київ, Україна)

Фещенко І.О.

Впливи когнітивних викривлень крізь призму гібридності війни.....852

Хараджи М.В., Білінський Р.А.

Життєві кризи та способи їх подолання.....863

Хараджи М.В., Почтова К.В.

Емпіричне дослідження зв'язку гендерної ідентичності з професійним самовизначенням старшокласників.....874

Хараджи М.В., Сніжко Л.П.

Копінг-поведінка: сутність, функції та основні компоненти.....884

Харцій О.М., Трач О.О.

Дослідження міжособистісних стосунків в студентському колективі.....893

Хохуля Н.В., Івженко І.Б.

Проблема агресивності молодших підлітків у сільській місцевості.....904

Чачко С.Л., Ярославський Д.С.

Гендерні особливості переживання тривалого травматичного стресу в умовах воєнних загроз в Україні.....916

Чуйко О.М., Федоришин Г.М.

Вплив батьківських сімейних настанов на уявлення про норми гендерних ролей щодо розвитку кар'єри у студентської молоді.....928

Шевцова О.М., Гаєвська Н.В.

Особливості розвитку образу «Я-мати» у жінок в умовах воєнного стану.....941

СЕРІЯ «Медицина»

Botiakova V.V.

The dependence analysis of burnout syndrome on adiposity as cardiovascular risk factor, depression, anxiety, somatization and distress among family doctors.....952

Domanchuk T.I., Hrytsiuk M.I., Chornenka Zh.A., Mararash H.H., Sobko D.I.

Current trends in the dynamics of the demographic situation in ukraine and in the chernivtsi region, particularly for 2001-2021.....964

Loza Ye.O., Balytska O.Yu., Loza Kh.O., Usynskyi R.S.

Interplay of factors: analyzing the impact of diabetes on severe outcomes of covid-19.....973

UDC : 314.116(477+477.85)"2001/2021"

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15\(33\)-964-972](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-15(33)-964-972)

Domanchuk Tetyana Illivna PhD Postgraduate, Department of Social Medicine and Public Health, Bukovynian State Medical University, Theater Square, 2, Chernivtsi, <https://orcid.org/0000-0003-1244-8702>

Hrytsiuk Mariana Ivanivna MUDr, Professor, Vice-rector for scientific and pedagogical work and international relations, Department of Social Medicine and Public Health, Bukovynian State Medical University, Theater Square, 2, Chernivtsi, <https://orcid.org/0000-0003-1000-6417>

Chornenka Zhanetta Anatolyivna Associate professor of the department of Social Medicine and Public Health of Bukovynian State Medical University, Aksenina St., 5, Chernivtsi, <https://orcid.org/0000-0003-2314-1976>

Mararash Halyna Hryhorivna Doctor of philosophy (PhD), assistant professor of the Department of Social Medicine and Public Health, Bukovynian State Medical University, Teatralna Square, 2, Chernivtsi, <https://orcid.org/0000-0002-0321-6822>

Sobko Diana Igorivna Doctor of philosophy (PhD), assistant professor of the department of physical rehabilitation, occupational therapy and pre-medical care, Yuriy Fedkovich Chernivtsi National University, Storozhynetska, 101a, building 8, Chernivtsi, <https://orcid.org/0000-0002-0579-4984>

CURRENT TRENDS IN THE DYNAMICS OF THE DEMOGRAPHIC SITUATION IN UKRAINE AND IN THE CHERNIVTSI REGION, PARTICULARLY FOR 2001-2021

Abstract. The current process of declining birth rates is global and caused by economic, social and biological reasons: between 1970 and 2020, the birth rate decreased in all countries of the world. The main reason for the downward trend in the birth rate is the decrease in the need for children, which is probably due to changes in the economic, cultural, social and technological spheres of society. In developed countries, this process is accompanied by a decrease in the mortality rate and an increase in life expectancy. In Ukraine, the decrease in the birth rate to a crisis level is accompanied by an increase in mortality, which together causes a rapid depopulation. The downward trend in the birth rate in Ukraine became more noticeable in the late 1970s and intensified in the 1990s due to the economic crisis, a sharp decline in the standard of living of the population, and uncertainty about the

future. Today, the birth rate in Ukraine is such that less than half of the number required for population reproduction is provided. The full-scale war and its negative consequences only exacerbated the demographic problems that had been accumulating for 30 years and by February 24, 2022 had already become a serious challenge for the Ukrainian state. According to estimates of the Council of the EU, as a result of the war, regardless of its duration, the population of Ukraine may decrease by 24-33%. This threat is confirmed by the fact that the number of people living and working in Ukraine is decreasing. Since the beginning of the Russian invasion, the population has decreased by 6.7 million people. In addition, the sex-age structure of Ukrainian society has changed: the share of young people under the age of 20 and the share of the population of working age have decreased. This leads to a narrowing of the demographic base for reproduction of the population of Ukraine.

Keywords: demographic situation, birth rate, mortality rate, modern trends

Доманчук Тетяна Іллівна доктор філософії (PhD), асистент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, Буковинський державний медичний університет, Театральна площа, 2, м. Чернівці, <https://orcid.org/0000-0003-1244-8702>

Грицюк Мар'яна Іванівна доктор медичних наук, професор кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародних зв'язків, Буковинський державний медичний університет, Театральна площа, 2, м. Чернівці, <https://orcid.org/0000-0003-1000-6417>

Чорненька Жанетта Анатоліївна кандидат медичних наук, доцент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, Буковинський державний медичний університет, м. Чернівці, вул. Аксеніна, 5, м. Чернівці, <https://orcid.org/0000-0003-2314-1976>

Марараш Галина Григорівна доктор філософії (PhD), асистент кафедри соціальної медицини та організації охорони здоров'я, Буковинський державний медичний університет, Театральна площа, 2, м. Чернівці, <https://orcid.org/0000-0002-0321-6822>

Собко Діана Ігорівна доктор філософії (PhD), асистент кафедри фізичної реабілітації, ерготерапії та домедичної допомоги, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Сторожинецька 101а, корпус 8, м. Чернівці, <https://orcid.org/0000-0002-0579-4984>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ В ДИНАМІЦІ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА В ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ ЗОКРЕМА ЗА 2001- 2021РР.

Анотація. Сучасний процес зниження народжуваності є глобальним і зумовлений економічними, соціальними та біологічними причинами: у період

з 1970 по 2020 рік рівень народжуваності знизився в усіх країнах світу. Основною причиною тенденції до зниження народжуваності є зменшення потреби в дітях, що напевно зумовлено змінами в економічній, культурній, соціальній та технологічній сферах життя суспільства. У розвинених країнах цей процес супроводжується зниженням рівня смертності та збільшенням тривалості життя. В Україні ж зниження народжуваності до кризового рівня супроводжується зростанням смертності, що разом спричиняє стрімку депопуляцію. Тенденція до зниження народжуваності в Україні стала більш помітною наприкінці 1970-х років і посилилася в 1990-х роках через економічну кризу, різке зниження рівня життя населення та невпевненість у завтрашньому дні. На сьогоднішній день стан народжуваності в Україні такий, що забезпечується менше половини від кількості, необхідної для відтворення населення. Повномасштабна війна та її негативні наслідки лише загострили демографічні проблеми, які накопичувалися протягом 30 років і вже до 24 лютого 2022 року стали серйозним викликом для української держави. За оцінками Ради ЄС, внаслідок війни, незалежно від її тривалості, населення України може скоротитися на 24-33%. Ця загроза підтверджується тим, що кількість людей, які живуть і працюють в Україні, зменшується. З початку російського вторгнення населення скоротилося на 6,7 млн. осіб. Крім того, змінилася статево-вікова структура українського суспільства: зменшилася частка молоді віком до 20 років і частка населення працездатного віку. Це призводить до звуження демографічної бази для відтворення населення України.

Ключові слова: демографічна ситуація, народжуваність, смертність, сучасні тенденції

Formulation of the problem. Demographic trends are an important indicator of social development, which reflects the socio-economic and moral situation in the country and at the same time determines its long-term socio-economic and political structure. The key problem of the socio-economic development of Ukraine is a large-scale demographic crisis, which is characterized by a decrease in the birth rate, a high mortality rate, especially among the population of working age, increased migration and, as a result, a rapid decrease in the population. This problem becomes especially relevant in the conditions of globalization, when "countries with low demographic potential are doomed to the role of raw material and industrial appendages of developed economies that possess significant demographic resources" [1].

Analysis of recent research and publications. Analysis of recent research and publications shows that demography and its development is a natural object of attention and concern on the part of scientists, the public and politicians. E. Libanova, S. Pirozhkov, O. Gladun, I. Kurylo, N. Levchuk, V. Steshenko, O. Malinovska, P. Shevchuk, O. Petroi, A. Vyshnevsky, A. Zlotnikov, V. Borisovta

and others [2-5] made a significant contribution to the study of various aspects of demographic development.

The aim of the study. The purpose of the work is to highlight the current state of the demographic situation in Ukraine and in the Chernivtsi region in particular, identify problems and determine the main ways to overcome the demographic crisis.

Presenting main material. After gaining independence, the demographic situation in Ukraine became complicated. It is affected by several negative factors: the decline in the birth rate, the aging of the population, the deterioration of the nation's health, economic instability in the country, as well as migration processes (more people leave the country than return). All this led to the fact that now Ukraine has about 10 million fewer permanent residents than it did in the first years of independence. According to the 2001 census, there were 48.5 million people in Ukraine, and 9.2 million in Bukovina [6]. As a result, the population of the state decreased gradually to 45.4 million in 2013, and then sharply to 42.9 million in 2014, which was a consequence of the Russian Federation's occupation of Crimea and parts of the Donetsk and Luhansk regions. However, the population of Ukraine continued to decrease and reached 41.2 million in 2021[6], according to estimated data (since no more population censuses have been conducted since 2001 for various reasons).

After 2001, the population of Chernivtsi region initially decreased rapidly, but in 2007-2011 it was recorded at the level of 90.4-90.5 million people. Then there was some increase with a peak in 2014-2015 (91.0 million), which was also mainly a consequence of military events in the East and South of Ukraine and an increase in the corresponding migration of the population to other regions of the state. However, starting from 2016, the population of Bukovyna continued to decrease and as of 2021, it amounted to 89.0 million people.

The main features of the demographic situation in Ukraine and in the Chernivtsi region in particular are:

- low birth rate, which does not ensure simple replacement of generations;
- a high level of mortality, especially premature in men (probability of mortality in men of working age is about 38-40%);
- low average life expectancy (as of 2021 - 66.92 years for men and 76.98 years for women, which is less than the world average);
- gender disparity (as of 2021, there are 1,158 women per 1,000 men in Ukraine, and in the world this ratio is 0.99, in the EU countries - 1.052)
- long-term migration outflow of young people, which negatively affects both the population size and the birth rate of the population.

During 2001-2020, the structure of the population by gender did not change practically (Fig. 1). Both in Ukraine and in the region, the specific weight of women remained higher. Thus, in the state as a whole, this indicator was 54.0% in 2001 and 53.7% in 2020, and in the region - 53.0% and 52.9%, respectively.

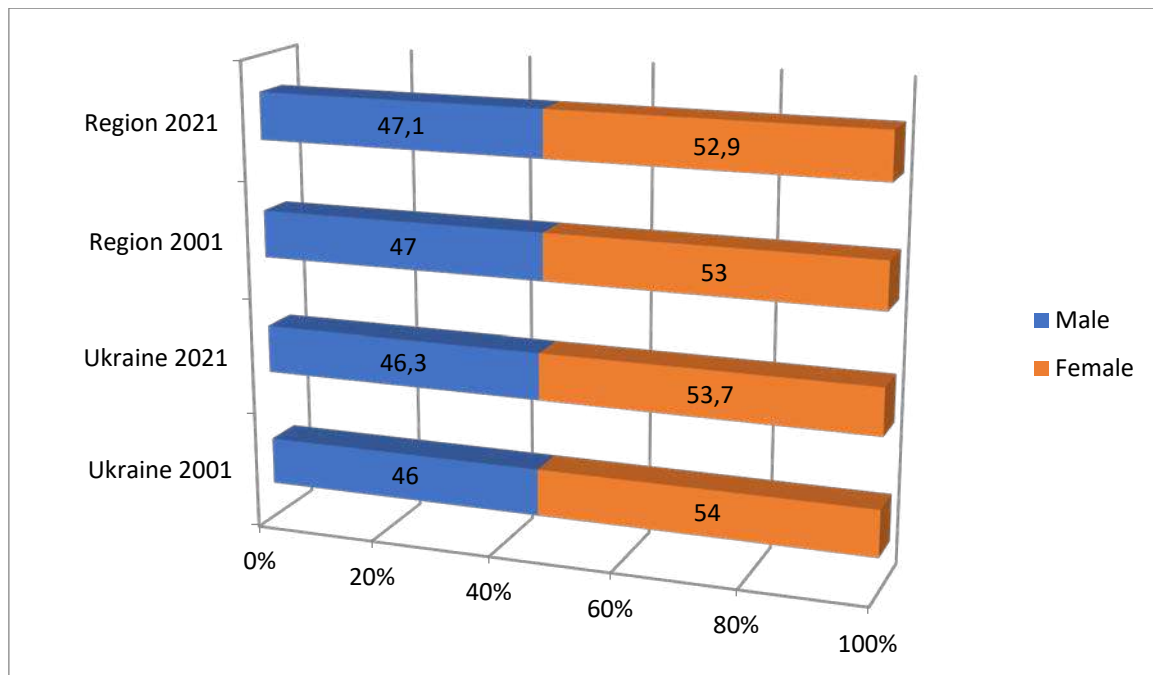

Fig. 1. Changes in the composition of the population of Ukraine and Chernivtsi region by gender in 2001-2021.

It is the high mortality rate of men of middle and mature working age that is the main reason for the low life expectancy in Ukraine and makes it impossible to achieve tangible progress in the field of preserving and extending human life. Life expectancy is an integral indicator of the state of health of the population well-being, as well as a summary assessment of the living conditions of the population and a measure of the effectiveness of health care. Despite the positive dynamics, a significant gap in life expectancy by gender has persisted for a long time in Ukraine: men live an average of 10–12 years less than women [7]. The main reason for such an unfortunate situation is the unsatisfactory state of health of the nation turn significantly worsens the quality potential of human resources.

Among the significant changes in the birth rate, it should be noted the increase in the average age of the mother from 24.65 in 1991 to 28.04 in 2020 [8]. The birth rate of women over 35 has almost doubled. Such changes lead to a decrease in the probability of having second and subsequent children in the family, which also has an additional negative impact on the birth rate.

On the other hand, when analyzing changes in the structure of the population by place of residence (Fig. 2), it was found that the share of the urban population was and is significantly higher in Ukraine. At the same time, during 2001-2021, urbanization processes intensified, as the indicator increased from 67.2% to 69.6%.

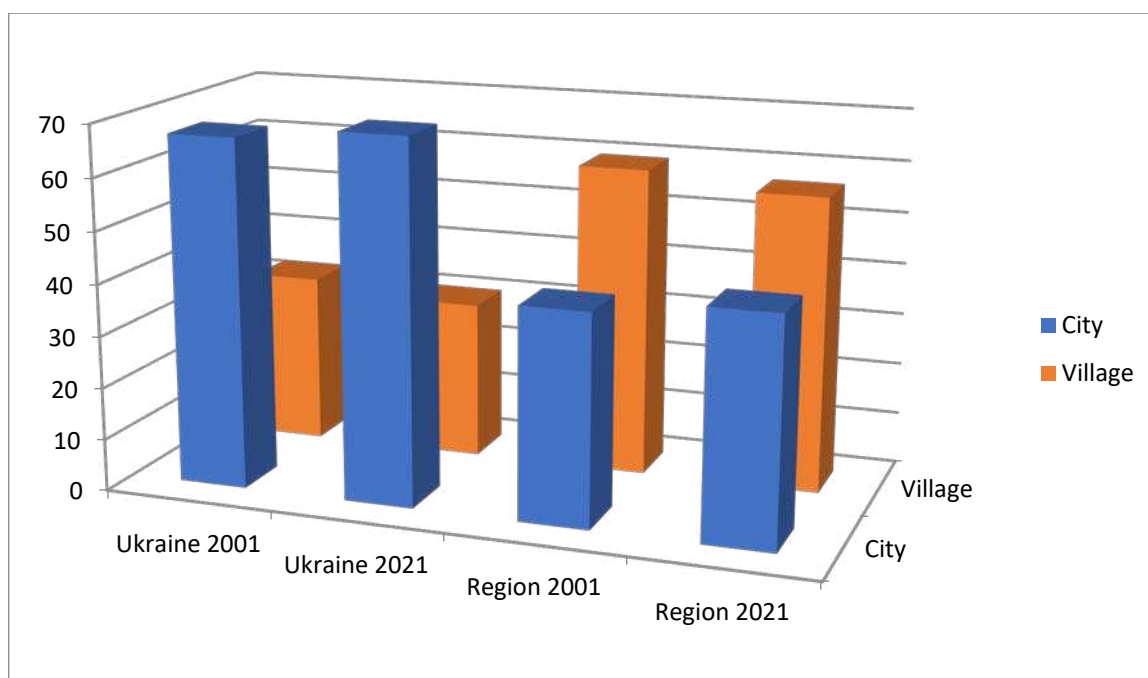

Fig. 2. *Changes in the composition of the population of Ukraine and Chernivtsi region by place of residence in 2001-2021.*

Compared to the national proportions, in 2001 the share of rural residents was more significant in Chernivtsi region (59.5%), which, although slightly decreased in 2021 (56.7%), remained higher than the share of urban residents (43.7%).

Another problem of Ukraine, which used to be characteristic only of developed countries, is the aging of the population. If demographers called the 20th century "the century of population growth", then the current one is the "century of aging". The most intense process of aging of society will occur between 2010 and 2040, when the post-war generations will reach retirement age. It should be noted that in our country the level of population aging is lower than in European countries. The share of the population over 65 years of age in the EU averages 19%, in Ukraine - 17%. [9] However, the reason for this situation is the high mortality rate of the population in of working age, especially among men: in our country, of those men who live to the age of 16, a third do not live to the age of 60. According to statistics, the probability of dying at a working age for Ukrainian men is 1.6 times higher than for European men [10].

Analysis of the age structure of the population (Fig. 3) revealed unfavorable trends. In particular, in Ukraine as a whole there was a decrease in the specific weight of children aged 0-14 (from 16.5% in 2001 to 15.2% in 2021) and an increase in the share of people aged 60 and older (from 21.3 % to 24.4%, respectively), incl. over 65 years old (from 14.4% to 17.4%), which is 2-2.5 times higher than the population aging threshold (>7% in accordance with WHO criteria, 1982).

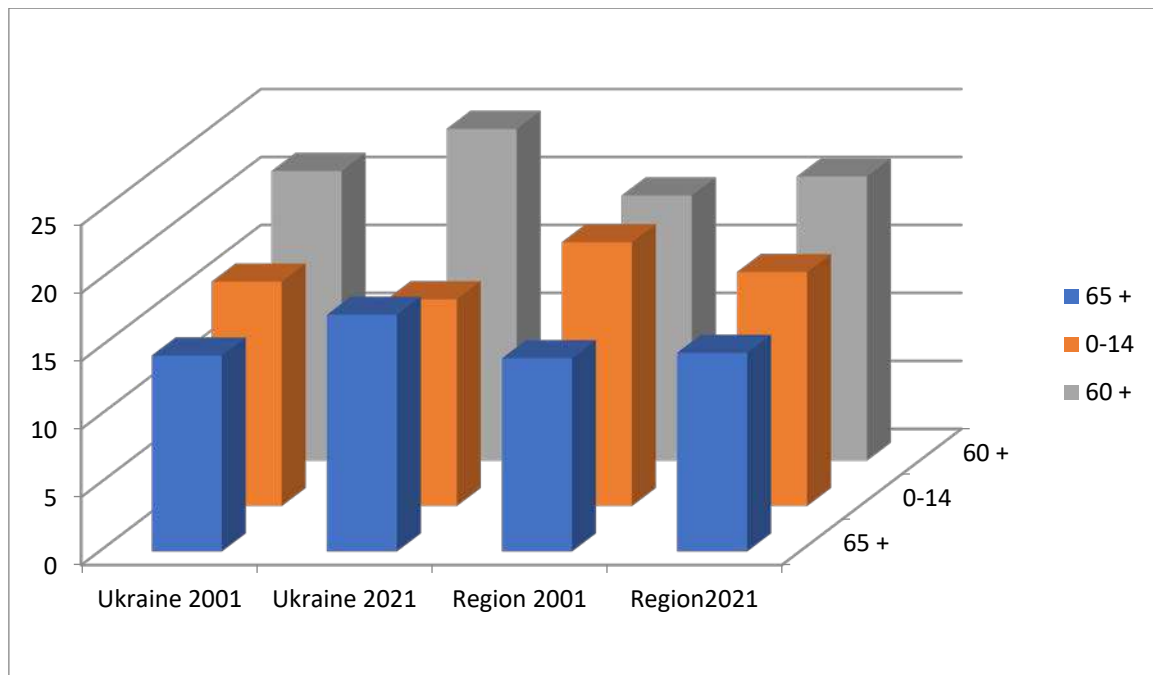

Fig. 3. *Changes in the composition of the population of Ukraine and Chernivtsi region by place of residence in 2001-2021.*

The age structure of the population of Chernivtsi region during the considered period of time was characterized by a somewhat "younger" composition than in Ukraine in general, but it was also affected by aging processes, and therefore remains unfavorable in the future. Thus, in 2001, the share of people aged 0-14 in the region was 19.4%, and in 2021 it decreased to 17.9%, which is still higher than the national indicator. At the same time, the specific weight of persons aged 60 and older in the region, on the contrary, was lower than the national levels, despite the fact that it grew during 2001-2021 from 19.5% to 20.9%, respectively, including the share of the population over 65 years old - from 14.2% to 14.6%.

Conclusion. Thus, the analysis of the demographic situation proved its unfavorable trends both in Ukraine in general and in Bukovina in particular, namely: a decrease in the population and an increase in the demographic burden due to the aging of the population. At the same time, regional peculiarities have also been established: in Chernivtsi region, despite the decrease in the specific weight of the rural population in recent years, its share still prevails over urban residents; the aging of the population affected the people of Bukovyna as well, although not as intensively as in the country as a whole.

Solving demographic problems requires the development and implementation of a long-term national strategy for overcoming population depopulation, which should provide for a comprehensive system of measures of an economic, legal, social, educational, cultural, informational and propaganda nature. Its formation and implementation should be ensured by a separate central body of the executive power, which will become the only center of the integral mechanism of state regulation of

demographic processes. The problem of forming such an organizational mechanism is one of the directions of further research on countering the depopulation of the population of Ukraine.

References:

1. Chornenka ZhA, Domanchuk TI. (2019) Integrated estimation of the demographic situation in Ukraine. *Wiadomości Lekarskie*. 72(3):442-6. doi: <https://doi.org/10.36740/WLEK201903123>
2. Shevchuk, P.Ye. (2020). Dynamika ta struktura narodzhuvanosti v naybil'shykh mistakh Ukrainy na pochatku XXI st. [Dynamics and Structure of Fertility in the Largest Cities in Ukraine at the Beginning of the XXI Century]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika* - 1(39), 3-19. <https://doi.org/10.15407/dse2020.01.003> [in Ukrainian]
3. Golubev, A.G. & Sidorenko, A.V. (2020). Teoriya i praktika stareniya v usloviyakh pandemii COVID-19. [Theory and Practice of Aging Upon Covid-19 Pandemic]. *Uspekhi gerontologii*, Vol. 33, 2, 397-408 [in Russian].
4. Steshenko, V., Hlukhanova, H., Rudnytskyi, O., & Stefanovskyi, A. (2001). Demohrafichni perspektyvy m. Kyieva u konteksti rozrobky kontseptsii «Kyiv — XXI storichcha». [Demographic perspectives of Kyiv in the context of developing the concept “Kyiv - XXI century”]. *Demohrafichni doslidzhennya*, Vol. 23, 22-61. K.: In-t ekonomiky NAN Ukrainy [in Ukrainian].
5. Libanova, E.M. (2018), Zovnishni trudovi mihratsiyyi ukrayintsiy: masshtaby, prychyny, naslidky. [External labor migration of Ukrainians: scale, causes, consequences]. *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika*, vol. 2, pp.11—26.
6. Naseleння Ukrainy za 2020 rik. [State Statistics Service of Ukraine] (2021), Statystychnyy zbirnyk. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [The population of Ukraine in 2020], P. 186.
7. Hladun, O.M. and others (2020), Naseleння Ukrainy. Demohrafichni tendentsii v Ukraini u 2002– 2019 rr.: kol. Monohr. [The population of Ukraine. Demographic trends in Ukraine in 2002–2019: collective monograph], NAN Ukrainy, In-t demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy, Kyiv, Ukraine, P.174.
8. Ukrinform, Tryvalist' zhyttya ukrayintsiy nyzhcha, nizh serednya u sviti – demohrafiy. [Life expectancy of Ukrainians is lower than the world average – demographers]. [Online], available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3269908-trivalist-zitta-ukrainsiv-nizca-niz-seredna-u-svitidemografi.html>.
9. Petryna, K. D. (2011), Zminy polityky sotsialnoho zakhystu: svitovyi dosvid. 2025 rik: novi demohrafichni vykylyky dlia Ukrainy: mater. kruhloho stolu. [Changes in social protection policy: world experience. 2025: new demographic challenges for Ukraine: materials of the round-table discussion], IDSD im. M.V.Ptukhy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine, available at: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/mass_media/20110420055106.pdf.
10. R Core Team (2018). R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing. Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/>

Література:

1. Chornenka ZhA, Domanchuk TI. (2019) Integrated estimation of the demographic situation in Ukraine. *Wiadomości Lekarskie*. 72(3):442-6. doi: <https://doi.org/10.36740/WLEK201903123>
2. Шевчук П.Є. Динаміка та структура народжуваності в найбільших містах України на початку XXI ст./ П.Є. Шевчук// Демографія та соціальна економіка. -2020.- № 1(39). С. 3—19. <https://doi.org/10.15407/dse2020.01.003>
3. Голубев А.Г. Теория и практика старения в условиях пандемии COVID-19./ А.Г. Голубев., А.В.Сидоренко// Успехи геронтологии.- 2020.- Т. 33. № 2. - С. 397—408.

4. Стешенко В. Демографічні перспективи м. Києва у контексті розробки концепції «Київ — XXI сторіччя»./ В. Стешенко, Г. Глуханова, О. Рудницький, А. Стефановський// Демографічні дослідження.- 2001-Вип. 23. К.: Ін-т економіки НАН України.- С. 22—61.
5. Лібанова Е.М. Зовнішні трудові міграції українців: масштаби, причини, наслідки./ Е.М. Лібанова// Демографія та соціальна економіка. -2018.- № 2.- С.11—26.
6. Населення України за 2020 рік. Статистичний збірник. Державна служба статистики України, 2021.-186 с.
7. Населення України. Демографічні тенденції в Україні у 2002– 2019 рр.: кол. моногр./ за ред. О.М. Гладуна; НАН України, Ін-т демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи. Київ: 2020.- 174 с.
8. Тривалість життя українців нижча, ніж середня у світі – демографи. Укрінформ: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3269908-trivalist-zitta-ukrainciv-nizca-niz-seredna-u-sviti-demografi.html>
9. Петрина К. Д. Зміни політики соціального захисту: світовий досвід. 2025 рік: нові демографічні виклики для України : матер. круглого столу./ К. Д. Петрина// Київ: ІДСД ім. М.В.Птухи НАН України, 2011. URL: http://www.ibser.org.ua/UserFiles/File/mass_media/20110420055106.pdf.
10. R Core Team (2018). R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing. Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/>